

07b - גלות היא מחלה יקרה 1938

- פרנץ ורפל וכתב אמריקאי נפגשים בקאזה מאהלר בוונציה.
הזמן: מרץ 1938.
- כתב מר ורפל! מר ורפל! הרומן שלך שוטף את אמריקה! הוא הפך אותך לאחד מאישי האלמוות של הספרות. תרשה לי לצלם אותך עם הספר?
- ורפל סיקוראמנטה, אספטי, ווליו אינדוסארע לה קורונה די אלורו.
(בוודאי, חכה, אני רוצה ללבוש את זר עלי הדפנה).
- כתב מאז פירסומו, הרומן הזה הגיע לגדולות. הוא מרתק, מותח, מלא השראה! מטרו גולדווין מאייר, שהכירו באפשרויות העלילה הדראמטית הבלתי רגילה של הספר שלך, מכינה אותו עכשיו להפקה כאחד הסרטים הגדולים של השנה. יש לך הסבר כלשהו לכל ההצלחה הזאת?
- ורפל לא קשה למצוא את הסיבה. זו לא רק ספרות בעלת חשיבות חברתית גדולה - זהו גם אחד הסיפורים המרגשים ביותר שסופרו אי-פעם. זהו סיפור הרפתקאות, סיפור אהבה, תיאורי אופי רבי עוצמה - לא פלא שאמריקה מדברת על הספר הזה.
- כתב בתוך שבועות מעטים הרומן הזה מכר 125000 עותקים, זה עבר את המכירות של כל ספר שהוא שיצא לאור באמריקה בשנה האחרונה. זו הבחירה המובנת מאליה של מועדון ספר-החודש, וההמלצה של שלושה מועדוני ספרים אחרים. הם אומרים שאי אפשר להניח אותו עד שקראת את העמוד האחרון. הוא התקבל על ידי הביקורת בתשואות שאין דומה להן בזמנים האלה.
- ורפל נכון. הספר זכה לביקורות אוהדות בעיתונות הספרותית.
- כתב מר ורפל, איך הגעת לרעיון לכתוב את הספר הזה? מה נתן לך את ההשראה לכתובתו?
- ורפל זה היה ביקור בארץ ישראל שעשיתי עם אשתי, אלמה, לפני שנים עשרה שנים. מפלשתינה המשכנו לדמשק. ובדרך לדמשק פגשנו בקבוצה של ארמנים ששרדו מהטבח שהטורקים ערכו בארמנים. הם סיפרו לי את סיפוריה. זה היה מעבר לכל דמיון. זוועה על גבי זוועה. הטורקים טבחו עם שלם. 5000 כפריים סרבו לצאת לגולה, והלכו אחרי אחד גבריאל באראדיאן, ולחמו עד המוות בהר מוסא-דאג, הוא הר משה.
- כתב ממש מדהים! מכל הסצינות הדרמטיות, מה לדעתך הרגע הגדול ביותר בספר הזה?
- ורפל כאשר גבריאל נאלץ לבחור בין נאמנות לאישתו הנוכחיה

- הכופרת, ואהבתו החדשה שנולדה על ראש ההר במוסא-דאג.
אלמה פראנץ! פראנץ! איפה התחבאת? חיפשתי אותך בכל מקום
ורפל הלכתי לאיבוד בתוך הזכרונות שלי. חזרתי לזמנים שהיינו
בארץ-ישראל. זה היה ב-1926 או ב-1925?
אלמה אני לא זוכרת. שמע...
ורפל אלמה, אני חייב לשאול אותך משהו שלא שאלתי אותך אף פעם--
אלמה שמע, פראנץ: אני הולכת למכור את הבית.
ורפל איזה בית?
אלמה את הבית שלי כאן, בוונציה.
ורפל את קאזא מאהלר? את מתלוצצת?
אלמה אין דרך חזרה. זה עתה חתמתי על חוזה המכירה.
ורפל השתגעת לגמרי? איך את יכולה לעשות דבר כזה? את יודעת
כמה אני אוהב את הבית הזה!
אלמה הפעם לא חשבתי עליך, לשם שינוי. למרות שמאז הההצלחה
האדירה של "ארבעים הימים של מוסא דאג" זה בלתי אפשרי.
ורפל אהה! את לא מרוצה מההצלחה שלי? מדהים! עד עכשיו
האשמת אותי שאני לא מצליח כמו תומאס מאן, ועכשיו את
מאשימה אותי על כך שאני מצליח יותר ממנו! ניפלא! הספר
שלי נבחר על ידי מועדון ספר החדש, והומלץ על ידי שלושה
מועדוני ספרות אחרים. זה משהו שבן הסוחר המיסכן ההוא
עוד לא זכה להשיג!
אלמה אני לא מאשימה אותך, מתוק שלי. ברור שזו לא אשמתך! תמיד
היית ילד מושלם. ואני כל כך גאה בגיבור הלאומי הארמני שלי!
מאז שהספר הזה שלך יצא לאור, עברת שינוי קיצוני ונכנסת
לאיזה מצב קיומי אחר. אתה מרואיין ע"י כל עיתונאי חסר
דעים בעולם, ואתה מוזמן באופן קבוע לנשפים ספרותיים
מטופשים. יום אחד אתה טס לניו יורק לצפות בבכורה של אחד
המחזות שלך שבויים באופן מהמם ע"י מאכס ריינהארדט,
ומשם אתה עף לפאריס כאורח של חבר הלאומים לדבר על
"עתיד הספרות העולמית". אתה פוגש את ג'יימס ג'ויס, את
רומן רולאן, זה אתה ואתה ותמיד זה רק אתה! זה נראה כאילו
שהפכת למרכז העולם!
ורפל וכל זה הודות לך, מתוקה שלי! מה לא בסדר, לב שלי, נשמה
שלי, חיים שלי?! את הסיבה לכל זה! אלמלא פגשתי בך הייתי

כותב עוד כמה שירים, ואז הייתי שוקע בתהום הנשיה. (לעיתונאי) אתה רשאי לכתוב את זה. היא זו שהנחתה אותי לגלות את הכוח הפנימי שלי. היא הפכה אותי לאמן רציני. היא דחפה אותי בכוח, אפילו סרבה לשכב איתי עד שהייתי מביא לה פרק גמור כל יום. חהחהחה! בשבילה הייתי מסוגל לכתוב מחדש את התלמוד הבבלי והירושלמי ביחד.

אני מבינה! אז "לא הרוצח, אלא הקרבן אשם!"

אלמה

הקורבן? כאדם מת את נראית לי מלאת חיים באופן לא רגיל.

ורפל

להיפך! ההצלחה שלך הורגת את חיי הנישואין שלנו, אם עוד בכלל אפשר לקרוא לזה חיי נישואין. אני חיה לצידך בלי שימחה. אני לא מכירה אותך יותר. נעשית כל כך מאוהב בעצמך, שהמונולוגים שלך נמשכים בלי סוף. אני מרגישה כמו מיקרופון באחד הנאומים הרדיופוניים שלך הרבים עד-אין-ספור. כל מה שחשוב זה רק התוכניות שלך, המילים שלך, הזה שלך וההוא שלך. נראה לי ששכחת עד כמה המילים שלי היו חשובות לך.

אלמה

אז עכשיו החלטת למכור את הבית הזה בוונציה כעונש על כך שהזזתי אותך ממרכז העולם! כמה זה מתוחכם!

ורפל

מדהים עד כמה גבר יכול להפוך לגס רוח כשהעולם כולו שוכב לרגליו. האם אני באמת צריכה להזכיר לך עד כמה הבית הזה עדיין ספוג בזכרונות מבתי האהובה, מנון?

אלמה

אני מצטער. לא התכוונתי לפגוע בך, אלמה. אני יודע מה מנון היתה בשבילך. מנוחתה עדן. היא היתה מלאך.

ורפל

אני חייבת להפטר גם מכיסא הגלגלים הזה. זה זכרון נורא ממנה. - אתה חייב לעזור לי לשכוח, פראנץ. אני זקוקה לך. אני רוצה לשכוח. אתה חייב לעזור לי לעשות את זה. אתה חייב לעזור לי. אתה חייב לעזור לי.

אלמה

למה שלא תתני לזמן לעשות את העבודה שלו? הזמן הוא הטוב ברופאים.

ורפל

אתה טועה, פראנץ. הזמן איננו רופא. הוא רוצח, בייחוד בימינו. אין יותר זמן, ואין יותר שלוה. אנחנו חייבים לחשוב באופן הגיוני, לשם שינוי. שמע, פראנץ...

אלמה

זה לא כל כך פשוט לחשוב באופן הגיוני בארץ הזאת, אלמה. איטליה תמיד מזכירה לי את ורדי. א-פרופו ורדי, כשהייתי בפאריס, פגשתי את ג'יימס ג'ויס. ישבנו על המירפסת של קפה פוקה, והתחלנו לשיר, למרבה המבוכה של הצרפתים. שרנו ורדי. (הוא שר את "דון קארלוס") בעל הבית בא אלינו בריצה,

ורפל

מאוד נירגז. ג'ויס כמובן רצה להפסיק, אבל אני אמרתי: לא! ושרתי - ודחקתי בג'ויס להמשיך לשיר - ואנחנו....	
כן, אני יודעת. ישבתי שם לידך.	אלמה
או, כן, את היית שם, בוודאי. סליחה, שכחתי.	ורפל
שמע, פראנץ! הקאנצ'ר שושניג נסע לברכטסגאדן לפגוש את היטלר.	אלמה
מה אמרת?	ורפל
הסיפוח של אוסטריה לרייך השלישי יכול להתרחש כל רגע. שמעתי את זה עכשיו ברדיו.	אלמה
זה לא יכול להיות!	ורפל
זה כן. מרגע שחזרתי מווינה אני מנסה לדבר איתך, אבל אתה לא מקשיב.	אלמה
לדבר איתי על מה?	ורפל
אתמול, בדיוק לפני שעזבתי את ווינה, פגשתי את האב הולנשטיינר.	אלמה
אהה! אז את כן פגשת אותו... איפה? בחדר שלך במלון?	ורפל
אל תהיה מגוחך. הוא כומר. מאז שהוא נשא את המיספד היפהפה בלווייה של מאנון, יש לי רגש מיוחד לאיש האצילי הזה.	אלמה
מעניין איזה נאומים האיש האצילי הזה שלך נושא בימים האלה.	ורפל
הוא נשא נאום מרשים על ההדר של הפאשיזם.	אלמה
זה העניין. אני מקווה שהוא גרם לך להמיר את דתך.	ורפל
לא, הוא לא גרם לי. אבל בזמנים הלא בטוחים האלה, אני מוכנה לשמוע בעצתו הטובה של כל מי שמציע לי משהו שאפשר להיאחז בו.	אלמה
איזו "עצה טובה" בדיוק הוא נתן לך?	ורפל
השאלה היא אם אתה רוצה לחזור לווינה, או שאתה מעדיף להשתקע במקום אחר?	אלמה
מאחר שמכרת את הבית הזה כאן בוונציה, איטליה לא באה בחשבון. אני כבר לא מרגיש צ'כי. ווינה היא המקום היחידי שבו אני מרגיש בבית.	ורפל
אם כך אנחנו חייבים לעשות משהו בקשר ליהדות שלך.	אלמה

- ורפל בקשר למה?
- אלמה שמעת אותי. בקשר ליהדות שלך.
- ורפל מה צריך לעשות עם זה?
- אלמה האב הולנשטיינר הבטיח לי לארגן משהו בשבילך... אתה יודע, זה עשוי לעזור אם אתה... בקיצור, הוא הבטיח לי שהוא יעשה כל מה שביכולתו לעזור לנו אם אתה רק... אם אתה....
- ורפל אם אני מה? את לא מדברת על המרת דת?! את לא באמת מבקשת ממני לעבור טבילה
- אלמה הוא אמר שהוא יכול לסדר לך סטאטוס מיוחד.
- ורפל סטאטוס מיוחד? כבר יש לי סטאטוס מיוחד! את יכולה להגיד לו את זה. הודות להצלחה של 40 הימים של מוסא דאג.
- אלמה כן, בתור גיבור לאומי ארמני. פראנץ, פקח את העיניים שלך! בזמן הנכון אפילו גוסטאב מאהלר התנצר בגלל סיבה פחותה מזו.
- ורפל אין לי שום שאיפה להתמנות למנהל האופרה המלכותית.
- אלמה מי מדבר על האופרה המלכותית? אתה רוצה לשוב בחזרה לווינה, כן או לא?
- ורפל האם משה רבנו המיר את דתו? הממ? זה היה מקל על קבלת עשרת הדיברות! או אולי ישו המיר את דתו כדי לעשות את חיינו קלים יותר באימפריה הרומאית? הוא ניצל כמלך היהודים, שכחת את זה? או אולי שפינוזה התנצר כדי לסלול את הדרך להתקבלות הרעיונות שלו, שבלעדיהם אי אפשר לתאר את פאוסט של גיתה! ודוקטור ארליך, ששיחרר את האנושות משד הסיפיליס, אולי הוא התנצר? ומה עם אלברט איינשטיין? או זיגמונד פרויד? לכי, תני להם את העצה של האב הולנשטיינר! אולי הם יקבלו אותה, מי יודע? ! אולי הם כולם יסכימו להתנצר, אם תציעי להם "סטאטוס מיוחד"! אולי הולנשטיינר יכול לארגן טבילה להמונים. זה יעשה את העניין הרבה יותר קל בשבילו!
- אלמה אם לא תפסיק את המונולוג שלך---
- ורפל אלמה יקירתי! התרומה של בני ישראל לתרבות האנושית קדמה לאב הולנשטיינר שלך ולעצות הטובות שלו. והיא גם תישרוד אחריו. דת איננה זונה שהולכים איתה למיטה לכמה שעות בשביל בילוי נעים. גלי את זה לאב הולנשטיינר שלך! אמרי לו שפראנץ ורפל לא יתנצר לעולם.
- אלמה תפסיק את זה! תפסיק את זה!! תפסיק את זה!!! אני לא יכולה

- יותר להקשיב לנאומים שלך!
ורפל אולי את רוצה לנצר גם את הבן המת שלנו, מרטין.
אלמה מה?! מה אמרת?!
- ורפל למה לא? אני לא אתפלא אם האב הולנשטיינר מצא דרך לנצר אפילו את המתים. באופן זה מרטין המיסכן שלנו לא יטרד על ידי צבועים דתיים בקבר התינוק הזעיר שלו!
אלמה השתגעת לגמרי?
- ורפל זה רק אם ראשית כל מרטין הוא גם הבן שלי! אחרי ככלות הכול הוא היה עשוי לצמוח גם מזרע ארי טהור אמיתי, לא ככה? מכיוון שהארכיטקט האהוב שלך קיבל את החופשה שלו ב-14 בדצמבר 1917 היתה לך הזדמנות למחרת אחה"צ להזדיין עם הארי הטהור שלך, ולישלול ממנו קצת מהזרע הארי היקר שלו. זה משהו שלעולם לא תקבלי ממאהב יהודי זב-דם בעל "רגליים עקומות שמנות, שפתיים נפוחות, אצבעות מוכתמות ניקוטין, ועפעפיים זבי-דמע!" -תקני אותי אם ציטטתי אותך לא נכון.
- אלמה איך אתה מעז לקרוא את היומן שלי?!
- ורפל אולי הולנשטיינר לא יצטרך להוציא אותו מהקבר, כדי להמיס את האפר שלו במים הקדושים כדי להפוך אותו לקפה נמס! אולי גם מרטין נולד ארי גזעי כמו הבת האהובה שלך מאנון, והוא בכלל לא צריך להתנצר! אולי הנשמה שלו כבר ניצלה לנצח, כבעל דם ארי טהור למרות ראשו שניתן מים, ועיניו מקור דמעה.
- אלמה הו לא, יקירי. אתה לא צריך לדאוג בעניין הזה. מרטין היה היצירה שלך. אחת מיצירות המופת שלך! אולי החברים שלך בהוליבוד יוכלו להפוך את זה לסרט, "יעקובובסקי והאימבציל", או "שירת בר-נדודות"?! מה אתה חושב?
- ורפל זה חסר טעם!
- אלמה מרטין נולד בטרם עת כי אתה דפקת אותו החוצה מתוך הרחם שלי, בתאוה שלך שאינה יודעת שובעה, שכמעט עלתה לי בחיי! והוא נולד חלשלוש חולה כי הוא צמח מהזרע הרקוב שלך.
- ורפל "הזרע הרקוב" שלי?!
- אלמה כן, ואתה יודע למה הוא כל כך רקוב? כי מהנעורים המוקדמים לא חדלת להשחית את הזרע שלך באוננות מתמדת! הייתי צריכה לעבוד קשה לחלץ אותך מההרגל הזה! - אני יודעת מה

אני הולכת לעשות. אני חוזרת לווינה.

ורפל למה לקח לך כל כך הרבה זמן להפטר ממני, כמו שנפטרת מכל הגברים האחרים שלך?! "כל מי שנופל, מגיעה לו בעיטה". זאת הפילוסופיה שלך. לא ככה? ויהודי הוא לא בדיוק פוליסת ביטוח חיים בימים האלה! עוד תראי: החיים יהיו הרבה יותר קלים בשבילך מרגע שתעזבי אותי. לכי לכי לווינה! לכי לאב הולנשטיינר שלך!

אלמה אתה כזה טיפש, פראנץ! כזה טיפש! אף אחד לא עוזב אותך, גבר מטומטם שכמוך. אני נוסעת לווינה לחסל את כל הרכוש שלי שם. (היא מתחילה לארוז מיזוודה לדרך) אני אתן לאבי החורג קארל מול יפוי כוח לנהל את ענייני באוסטריה. הוא האדם הנכון בשביל זה. הוא בעל נסיון בענייני כספים, והוא מקורב לאנשים החדשים בשילטון. אני רק אקח את כתבי היד של אנה ושל גוסטאב. אני אמשוך את כל הכסף שנשאר בחשבון הבנק שלי בווינה, ואני אפקיד אותו בבנק בשווייץ. אנחנו נצטרך כל פרוטה...

ורפל רק רגע! מה כל הקישקוש המשוגע הזה?

אלמה הגירה, פראנצל היקר שלי, היא מחלה רצינית ויקרה מאוד.

ורפל איזו הגירה? על מה את מדברת...!?

אלמה אני מדברת על אמריקה.

ורפל אמריקה? איזו אמריקה?! רק רגע!

אלמה (מתחילה להלביש את פראנץ) קדימה, קדימה! אתה משותק או מה? מה קורה לך? קח את עצמך בידיים, פראנצל! ותפסיק ללטוש עלי את המבט הסניילי הזה! אנחנו נזדקק לכל האמצעים שברשותנו, אם אנחנו רוצים לשרוד. ואנחנו נשרוד! ועוד איך! אתה יכול לסמוך עלי. בוא הנה, תירגע. תירגע. ככה יותר טוב. איפה האפרוח הקטן שלי? המממ? התינוק המיסכן שלי? הגבר-ילד שלי? בוא, תינוק יונק שלי. בוא. אתה רעב, המממ? התינוק שלי רוצה לשתות? הפה שלך נוטף לטרוף את הציצים שלי, נכון חמודי? הס...הס...אף מילה יותר. אף שאלה מטופשת. אנחנו נתגבר על כל זה. אנחנו נזכה לקבור כל אחד מהם. אנחנו ניוולד בעולם חדש. אתה תיראה. בוא, חזירון חלב קטן ומתוק שלי. בוא אלי. בוא! בוא! כ--נ...נ... אתה מת להכנס לבטן שלי. אתה מת לחזור למקום שממנו יצאת. אתה רוצה להתחבא, נכון? אז בוא עכשיו, בוא! אומרים שאין כמו זיקפה של גבר גוסס. אני אזלול אותך, פגר קטן ומתוק שלי! תיגמור עכשיו! תיגמווור!